

HİNT'TE KAST SİSTEMİNİN İLK İZLERİ VE HİNT EDEBİYATINDAKİ YERİ

THE CASTE SYSTEM OF INDIA AND TRACES OF THE CLASSIC INDIAN LITERATURE

Esra BÜYÜKBAHÇECİ

Arş. Gör., Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih - Coğrafya Fakültesi, Doğu Dilleri ve Edebiyatları Bölümü, Hindoloji Anabilim Dalı, esraguven23@gmail.com

Öz

Hint kıtasında ne zaman ortaya çıktığı tam olarak bilinmeyen kast sistemi, sosyal ve dini açıdan toplumda derin izler bırakmıştır. Kast, Hint toplumunun iskeletidir. Irksal ve dinsel ayırım sonucu ortaya çıkmış bir piramittir. Kapalı tabakalaşma tipinin bir örneği olan kast, toplumdaki farklı yaşam tarzlarını yansıtır. Bununla birlikte kast üyelerinin statüleri sonsuzdur. Kastlar arası geçişi yasak olduğu gibi farklı kastlardan kişilerin evlenmesi de yasaktır. Bu makalede, sisteme göre ayrılmış statülerin özelliklerini nitel bir yaklaşımla, Hinduların en eski kutsal kitapları olan Rgveda'daki ilk izlerinden itibaren, gerek dram eserlerinde gerekse destanlarda bu ayırımın topluma nasıl yansıtıldığı incelenmiştir. Makalede ayrıca toplumun dinsel inanışlarının sosyal yapıyı nasıl etkilediği ve bu etkinin hala devam edip etmediği sorularına cevap bulunmaya çalışılmıştır. Tarihsel süre içinde görece çözülme olsa da kast sisteminin halen etkili bir tabakalaşma sistemi olarak işlevsel olduğu düşünülmektedir.

Abstract

There is not a precise date as to the emergence of the caste system in the Indian subcontinent, yet the system has made a deep impression on society in terms of social and religious aspects. This system is the backbone of Indian society. It is a pyramid that came into being as a result of racial and religious discrimination. The caste system, which is a typical example of closed stratification, reflects different ways of life in society. Further, the status of caste members is stable. Mobility in the caste system is banned and so is the marriage between members of different social classes. Using the qualitative research method, this essay examines the ways in which the characteristics of different social ranks determined by the system in Rgveda, the oldest holy book of Hindus, and in dramatic works as well as epics had an impact on society. The work also explores how the religious beliefs of a society influence the social order and whether this influence is still ongoing. This essay argues that although the caste system has disintegrated in the course of history, it is believed that it still is an effective way of eliciting social stratification.

Makale Bilgisi

Gönderildiği tarih: 13 Ekim 2016
Kabul edildiği tarih: 9 Kasım 2016
Yayınlanma tarihi: 12 Aralık 2016

Article Info

Date submitted: 13 October 2016
Date accepted: 9 November 2016
Date published: 12 December 2016

Anahtar sözcükler

Kast sistemi, Hint, Sosyal tabakalaşma, Sosyal yapı, Brahman, Kshatriya

Keywords:

Caste system, India, Social stratification, Social structure, Brahman, Kshatriya

DOI: 10.1501/Dtcfder_0000001489

Giriş

Toplumların yaşayış biçimlerini ve tarzlarını inceleyen sosyolojinin, “insanın toplumsal yaşamının, insan grupları ile toplumların bilimsel incelenmesi” (Giddens 38), “insan toplumlarının ve toplumu oluşturan gruplardaki insan davranışının bilimsel olarak incelenmesi” (Kornblum ve Smith 4), “gerek bir sosyal bilimin içeriğinin nelerden oluşması gerektiğini, gerekse özel olarak sosyolojinin asıl konusunun ne olabileceğine ilişkin farklı görüşler yelpazesi” (Marshall 681) gibi birçok tanımı bulunmaktadır. Tabakalaşma ise insanlar arasında cinsiyet, saygınlık, ırk, güç ve statü gibi belli eşitsizliklerin derecelendirilmesi olarak bilinir. Kast, jeolojik bir terim olmakla birlikte insanların toplumda katmanlar haline bölünmüş bir yapısını ifade eder. Katmanlaşma ya da tabakalaşma hemen hemen tüm toplumlarda görülmektedir. Servetin ve gücün en sade olduğu toplumlarda bile kadın-erkek ya da genç-yaşlı arasında bir derecelendirmeye gidilerek orada da varlığını göstermiştir.

Aslında bu her ne kadar tabakalaşma olarak düşünülse de sosyolojik literatürde sosyal farklılaşmaya işaret eder.

Toplumsal iş bölümünün artmasına bağlı olarak mesleki faaliyetler alanındaki ayrılıklar da kendilerini daha güçlü bir şekilde hissettirdiklerinden, artık tabii cinsiyet ve yaş farklılıklarının ötesinde kesin sosyal statü farklılıkları toplumu çeşitli kategorilere bölmekte, bu durum karşısında ise gayri mütecanis bir toplumdaki sosyal bütünleşmeyi sağlamak ihtiyacı kendini daha da kuvvetler hissettirmektedir (Günay 323).

Tabakalaşma toplumun önemli bir özelliğini gösterir, süreklidir, evrenseldir ve yalnızca ekonomik anlamda değil sosyo-kültürel bağlamdaki eşitsizliği de vurgular. Tabakalaşma çalışmaları toplumsal yapının daha doğru çözümlenmesinde önemlidir (Erbaş 106). Bu nedenle de sosyolojinin önemli konuları içerisinde yer almaktadır ve bu konuda toplumsal tabakalaşma üzerine Platon, Aristoteles, Machiavelli, Karl Marx ve Max Weber tarafından birçok çalışma yapılmıştır. Durkheim'ın Hint toplumu için şöyle bir teorisi vardır: *“Muhtemelen kabile yaşamının dayattığı zoraki bir birlikle ortaya çıkan bütünleşme Hint toplumunu oluşturmaktadır”* (Sharma 2). Bu alanda yapılan çalışmalar toplumdaki bu eşitsizliğin kaçınılmazlığı ve devamlılığı ile eşitsizliklerin nedenleri ve toplumda sağladığı amaç temel konular arasında olup sosyologlar da bu konular üzerinde teoriler geliştirmişlerdir.

Sanayi öncesi toplumlarda tabakalaşma tipleri kölelik, zümre/feodalite, kast, toplumsal sınıf ve statü grupları olarak dörde ayrılır. Bazı kaynaklara göre ise kast, stand ve sınıf olarak üç gruba ayrılır (Kemerlioğlu 19). Çalışmamıza konu olan kast sistemi ise, Hindistan'da Hindu toplum tarafından varlığını sürdürmektedir. Hindu toplumuyla özdeşleşmiş bir terim olduğu için sosyoloji literatürüne de aynen kast olarak geçmiştir. Bireyin doğuştan kazandığı, niteliğinin daha sonra hiçbir suretle değişmeyeceği, din, soy ve etnik ayrımına bağlı olarak kurulan bir sistemdir. Kapalı bir sistem olup tabakalar arası geçiş kesinlikle yasaktır. Katı bir hiyerarşinin örneğini gördüğümüz bu sistem *“içevlilik, kalıtsal üyelik ve özgül bir yaşam tarzıyla ayırt edilen insanların meydana getirdiği küçük ve adlandırılmış bir grup”* (Marshall 391-392) olarak belirtilen tanımdır.

Bu tanım ve tanımlamalar ışığında Hindistan'da varlığını sürdüren kast sistemini anlamak yeterli değildir. Sosyolojik açıdan ifade edilen bu tanımlar kurdukları bu sistemin nasıl ortaya çıktığı cevabını vermez. Kast tabakalaşmasını daha iyi anlayabilmek için eski çağlara gidip, Arilerin istilası ile birlikte halkın sosyal yapısını incelemek daha doğru olur. Bu çalışmada sisteme bağlı olarak ayrılmış dört ana kastın özelliklerini nitel bir yaklaşımla, Hinduların en eski kutsal kitapları olan Rgveda'daki ilk izlerinden itibaren, gerek dram eserlerinde gerekse destanlarda bu ayrımın topluma nasıl yansıdığını, ayrıca toplumun dinsel inanışlarının sosyal yapıyı etkileyip etkilemediğini ya da varsa bu etkinin izlerini irdeleyeceğiz. Halen Hint toplumu üzerinde etkin olan, ancak günümüzde bu dört ana kast haricinde daha birçok kollara ayrılan bu kastları, tarihsel süreç göz önüne alınarak disiplinler arası bir yaklaşımla inceleyeceğiz.

Arilerin Etkisi ve Kastın Vedalardaki Yeri

Kast kelimesi, Portekizce'den¹ (*casta; ırk, soy*) geçmiş bir kelime olup "ayrıcılıklar bakımından yukarıdan aşağı doğru kesin ölçülerle sınırlanmış bulunan, en koyu biçimiyle Hindistan'da görülen toplumsal sınıfların her biri" (Türkçe Sözlük 1100) olarak tanımlanır. Fakat Arilerde kast kelimesi aslında *varṇa*² olarak kullanılmıştır. Kast piramidi sırayla Brahman (din adamları), Kshatriya (askerler), Vaişya (tüccarlar), Şudra'dan (işçiler) oluşur. Kast dışı tutulanlar ise Parya (dokunulması yasak olanlar) olarak adlandırılır. Bu tabakalaşma sisteminin kendine özgü kuralları olup, başka kasttan olanlarla evlenmek, beraber yemek yemek, bulunduğu sınıftan başka bir sınıfa geçmek kesinlikle yasak olduğu bilinir. Tıpkı tanrıların sayısının çokluğu gibi kast sınıflarının da kendi aralarında bölünerek daha birçok sınıfın da oluştuğu bilinir. Bu ayrılan sınıfların ise dinsel ve ekonomik gelişmeler sonucu ortaya çıktığı düşünüyoruz. Bu tabakalaşmanın siyasi, ırksal ya da dinsel olup olmadığı hala tartışma konusu olsa da Hintlilerin *varṇa* olarak kullandıkları kelime *renk* anlamına geldiğine göre başlarda bu tabakalaşmanın ırk ayrımından kaynaklandığı düşünülebilir.

¹ Portekizli Vasco Da Gama 1498 yılında deniz yoluyla Hint kıtasına gelip Avrupa'yı Hint kültürüyle tanıştıran ilk isim olmuştur.

² Sanskrit kökenli eril bir kelime olup renk, ırk, tür, çeşit, anlamlarına gelmektedir (Williams 924).

Açık tenli savaşçı bir toplum olan Arileri Hint kıtasına yaklaşık MÖ 1500'lerde istila etmişlerdir. Ariler geldiklerinde Dravid kökenli koyu tenli bir ırk olan yerli halkla karşılaştılar. Ariler Hint kıtasında savaştıkları ve esir aldıkları bu Dravidlere Dāsyu³ adı veriyorlardı. Bu renk ayrımı zamanla mitoslaşarak kötü ruhlarla savaş haline getirilmiştir. Rgveda'nın bazı yerlerinde Arilerin Dāsyularla olan savaşını ve bu savaşta onları nasıl öldürdükleri anlatılır. Bu yüzden kast sisteminin Arilerin yerli Hintlilerle temasa gelmelerinden sonra doğduğu düşünülür (Çağdaş 20).

Böylece Aryalılar, kendilerinden önce buralarda yaşayanlardan, dinlerini ve sosyal yaşayışlarını almışlardır; zira meşhur Hind kast sistemi, eski kabile hayatının yeniye intibak etmiş şeklinden başka bir şey değildir: Ancak aynı kabiledede, yani aynı kasttan olanlar evlenebilir; bir arada yemek yiyebilirler. Bu Tabu kurallarını Aryalılar, etnolojik kabile tabakalarından sosyolojik kast tabakaları çıktığı vakit, Aryalı olmayanlardan almışlardır. Dravidler'in ruh göçü ve Yoga'yı Arilerden aldığı söylenmektedir (Ruben 39).

Kastın izlerine ilk olarak Hinduların en eski kitabı olan ve o dönemin kültür-coğrafyası hakkında bilgiler veren Rgveda'da rastlarız. 1028 ilahiden oluşan bu eserin X.90 ilahisi Purusha⁴ ilahisidir. Burada tabakalaşmanın oluşum sırasıyla birlikte nasıl ortaya çıktığı bilgisi verilmiştir.

brāhmaṇaḥ asya mukhaṃ āsīt	onun ağzı Brahman oldu,
bāhū rācanyaḥ kṛtaḥ	kolları ise Savaşçılar,
ūrū tat asya yat vaiśyah	bacakları Vaişyalar oldu,
padbhyāṃ śūdraḥ acāyata	ayakları ise Şüdralar

(Kaya, *Hint Mitolojisi Sözlüğü* 150).

Beyitlerden de anladığımız gibi dört sınıfın ayrımı belirlenmiş ve bunların nitelikleri ile birlikte sahip olduğu değerler anlatılmak istenmiştir. Ancak ilahinin kitaba sonradan eklediği düşünülür (Kaya, *Hint Mitolojisi Sözlüğü* 150). Çünkü Rgveda'dan başka hiçbir yerde bu sınıf ayrımından söz edilmez. Daha sonraki

³ Sanskrit kökenli eril bir kelime olup, “tanruların düşmanları; köle; barbar, hırsız, Aryan inancı taşımayan” anlamlarına gelmektedir (Kaya, *Sanskrit-Türkçe Sözlük* 149).

⁴ Sanskrit kökenli eril bir kelime olup adam, insan, erkek; Yüce varlık anlamlarına gelir. (Kaya, *Sanskrit- Türkçe Sözlük* 186) İnsan anlamına gelen Purusha'nın kurban edilmesiyle yaratılışın başladığı bilinir. Purusha kurbandır ve kesilen uzuvlarından evrenin bölümleri oluşturulmuştur (Kaya, *Hint Mitolojisi Sözlüğü* 150).

dönemlerde yazılmış kitaplarda bu beyitler farklı şekillerde tekrarlanır. Aslında burada mitolojik bir anlatımdan da söz edebiliriz. Ağz olarak Brahmanı vermesinin sebebi, Brahmanın Tanrı'yla insan arasında elçi olması ve insanlara tanrının isteklerini sözle bildirmesidir. Güç için en önemli organ kollar olduğu için, savaşçı Kshatriyalar da bu özellikle tanımlanır. Şehirden şehire göç ederek mallarını satan tüccar sınıfı Vaişyalar yürüyüş için gerekli baş organ bacaklarla temsil edilmişlerdir. Tüm sistemi ayakta tutan işçiler olduğu için Şudralar da ayak olarak betimlenmişlerdir. İlahinin tamamı şöyledir:

1. Purusha bin başlı, bin gözlü, bin ayaklıydı; dünyayı her yönden kuşatarak on parmak yaydı.
2. Purusha her şeydir, olmuş ve olacak olan her şeydir; kutsal yiyeceklerle beslenmeyen ölümsüzlüğün efendisidir.
3. Purusha'nın büyüklüğü böyle, hatta bundan daha fazladır. Yaratıklar onun dörtte biridir, dörtte üçüyse gökteki ölümsüzlüktedir.
4. Purusha'nın dörtte üçü yukarı yükselir, dörtte biri gene varlık olur. O yüzden yenili yenilmez her şeyin bulunduğu tüm yönlere yayılır.
5. Ondan Virac doğar, Virac'dan da Purusha. Doğduğunda dünyanın ötesine ulaştı, hem önden hem sondan.
6. Ne zaman ki tanrılar Purusha kurbanı ile kurban sundular, o zaman bahar onun yağı, yaz yakıtı, sonbahar adağı oldu.
7. Başlangıçta doğan Purusha'yı kurban yapıp saçtılar; onunla tanrılar, Sadhyalar ve ermişler de kurban edildiler.
8. Bütünüyle sunulmuş bu kurbandan donuklaşan yağ toplandı; gök canlılarını, orman ve çiftlik hayvanlarını yarattı.
9. Bütünüyle sunulmuş bu kurbandan ilahiler ve melodiler, şiir ölçüsü ve kurban formülü meydana geldi.
10. Bundan atlar doğar ve tıpkı iki sıra diş gibi her şey; bundan inekler doğar, bundan koyunlar ve keçiler doğar...
11. Purusha'yı böldüklerinde onu kaç parça yaptılar? Onun ağzı ne oldu? Kolları, bacak ve ayaklarına ne dendi?

12. Onun ağızı Brāhman oldu, kolları savaşçılar, bacakları Vaişyalar oldu; ayakları ise Şudralar.

13. Ay onun aklından, güneş onun gözlerinden doğdu; İndra ve Agni ağzından, Vayu ise soluğundan türedi.

14. Göbeğinden hava, kafasından gökyüzü meydana geldi. Ayaklarından dünya, kulağından yönler; dünyalara biçim verdiler.

15. Sunağı tutan çubukları yedidir, odun demetleri üç kere yedi. Tanrılar kurban sunduklarında, kurban olarak Purusha'yı bağladılar.

16. Kurbanla tanrılar, kurbanı kurban sundu, bunlar ilk yasalar oldu. Bu güçler göğe vardı; orada eski Sadhyalar ve tanrılar vardı (Kaya, *Hint Edebiyatı Seçkisi...* 33).

Rgveda'nın ilahilerinde genellikle tanrılara sunulan övgüler yer alır. Ancak bu ilahide kasttan, yaratılıştan ve en eski üç Veda'dan⁵ söz edilir. Bu bakımdan bu ilahi önemli ilahiler arasında yer almaktadır. Çünkü başka hiçbir yerde kasttan ve yaratılıştan söz edilmez. Her şeyin Purusha olduğundan ve yaratılışın onun kurban edilmesiyle başladığından bahseder. Uzuvarından ise kastın bölümleri ortaya çıkar. Evrenden daha büyük bir dev olduğu belirtildiği için, onun her şeye, her şeyin de ona ait olduğu söylenir. Bir başka önemi ise şöyle vurgulanır: *“oysaki bunun yanı sıra Vedaların bir Kamutanrıçılığı (Panteizm) da vardır ki bunun en canlı örneğini de Purushasūkta denilen X. kitabın 90. ilahisinde görmekteyiz. Bu ilahi, Upanishad ve Vedānta felsefesinin temel doktrini olan Brāhman-Ātman monistik düşüncesinin temel izlerini taşımaktadır”* (Kaya, *Vedaların Bilinmeyen Tanrısı Ka* 289).

Brahmanların Toplum Üzerindeki Etkisi

Kast tabakalaşmasının Arilerin gelmesiyle başladığını yukarıdaki örneklerimizde açıkça görmekteyiz. Ancak var olan toplumun tabakalaşmayı benimseme sürecine hızlı geçmesi de dikkatimizi çeken başka bir unsurdur. Demek ki yerli halk tarımla uğraşan bir toplum olduğu için var olan bir sınıf ayrımına zaten gidilmişti. Bununla birlikte Arilerin o coğrafyaya gelmesi ten renginden dolayı gidilen bu ayrımın iyice ırklaştırılması sonucu sonraki dönemlerde katı bir hal almıştır.

⁵ Vedalar aslında Rgveda, Yacurveda, Sāmaveda ve Atharvaveda olmak üzere dört tanedir ancak ilk kaynaklarda sadece üçünde bahsedilir. Bu yüzden Atharvaveda'nın sonradan eklenmiştir.

Çünkü Vedik dönemde kast, kesin kurallara bağlı değildi. Bazen bir savaşçının rahip olduğu, bazen bir savaşçı olmasına rağmen kralın bir rahibin işlerini yaptığı da oluyordu (Çağdaş 20). Sıkı bir sistem haline gelmesi Brahmanların ayrıcalıklı hale gelmesiyle başlamıştır. Vedalardan sonraki dönemde halk Brahman hegemonyası altında kalıp katı bir sömürüye tabii tutulmuştur. Brahmanlar tanrı ile insan arasında bir elçi olduklarını söyleyerek halktan istifade edip halkı kendi çıkarları doğrultusunda yönlendirmişlerdir. Dolayısıyla hiçbir tören bir Brahman olmadan yapılamaz hale gelmiştir. Ülkeyi yöneten kral zaferle geri dönebilmek için savaşa çıkmadan önce sarayındaki Brahmanı ile konuşup kurban töreni düzenletiyordu. Bu törende Brahman ne isterse o kurban ediliyordu. Öyle ki sadece bir Brahman değil, törende diğer işlerin yürütülmesi için başka Brahman'larda bulunuyordu. Törenleri belli başlı dört din adamı yürütürdü.

Hotar (Çağırıcı): Bu kişinin görevi tanrıları övmek ve onları kurban törenine davet eden ilahileri okumaktır.

Udgatar (Şarkıcı): Kurban törenini hazırlar ve sunar. Bunu yaparken özellikle Soma içkisiyle dinsel şarkılarla söyler.

Adhvaryu (Kurbanı İcra Eden): Kurbanla ilgili bütün işleri yapar. Aynı zamanda bazı dualar ve kurban okur.

Brahman (En Yüksek Din Görevlisi): Kurban töreninin belirli bir düzen içinde işlenmesini sağlamak Brahmanın görevidir. Bazen tören düzenlenirken aksamalar olabiliyordu. Örneğin bir dua yanlış okunabiliyor ya da kurban töreni sırasında yanlış bir hareket yapılabiliyordu. Brahman bu aksamaları önleyerek yanlışlıkları gideriyordu. O, kurbanı korumak için güneyde bir yere oturur. Çünkü güney, ölüm tanrısının ve insanları korkutan habis ruhların sık sık uğradığı yerdir. Brahman'a bu çabalarından ötürü, eski metinlerde "kurban rahiplerinin arasında en iyi doktor" denilir. Brahman'ın böylesine büyük bir işi başarabilmesi için bütün Vedaları biliyor olması gerekirdi. Buna karşılık diğer rahiplerin her biri, kendi dalıyla ilgili Veda'yı bilirdi. Hotar Rgveda'yı; Udgatar Sāmaveda'yı; Adhvaryu ise Yacurveda'yı iyi bilirdi. Böylesine yüceltilen din adamları kurban törenlerine ilişkin kuralların bulunduğu bir takım metinler yazmışlardı. Bu külliyata ise Brāhmaṇalar denir. Brāhmaṇalar "bilgili din adamının açıklamaları" anlamına gelir. Bu metinlerde özellikle kurban törenlerine ait olan öğretiler bulunmaktadır.

Bu nedenle Brāhmaṇaları “Kurban Bilimi”ne ilişkin metinler olarak nitelendirebiliriz. İlk örneklerini Siyah Yacurveda’da görürüz. Daha sonra birçok Vedik okul kendi görüşüne göre yorumlar getirdi ve birçok Brāhmaṇa oluşturdu. En eski ve en önemli Brāhmaṇalar şunlardır: Aitareya, Kaushtaki, Tandyamaha Brāhmaṇa, Taittiriya, Śatapatha. Bunlardan en ünlüsü olan Śatapatha (yüz yol) Brāhmaṇa’da ateş sunağı yapımı bir çömezin kutsal metinleri ezberlemek üzere hoca yanına verilmesi, günlük Veda çalışmaları, ölüm törenleri, at kurbanı (aṣvamedha), insan kurbanı (purushamedha), her şeyin kurbanı (sarvamedha) gibi konulara değinilir. Bu metinleri de, tıpkı Vedalarda olduğu gibi, ait olduğu Veda’nın ilgili din adamlarından biri (Hotar, Udgatar, Adhvaryu) okur. Rgveda’dan tanıdığımız ve eski olarak nitelediğimiz tanrılar aynıyla Brāhmaṇalarda da görülür; ancak buralarda renkleri hayli soluktur ve bütün güçlerini kendilerine sunulan kurbanlara borçludurlar. Öte yandan Rgveda’da ikinci planda görülen bazı tanrılar, bu ayin edebiyatında birinci plana fırlamıştır. Buna en iyi örnek Vishṇu ve Rudra’dır (Şiva). En büyük önem ise, tanrıların (Devalar) ve şeytanların (Asuralar) babası olarak görülen, “Yaratıkların Efendisi” Pracapati’ye verilir. Rgveda’da tanrılarla şeytanlar birçok kez savaşırlar ve tanrılar sadece kendilerine güvenirlere. Brāhmaṇalarda ise, başarılı olmak için tanrıların bile kurban sunmaları gerekir. Brāhmaṇalarda hiç bir şeye kurbandan ve Brahmanlardan fazla önem verilmez. Kurban, doğanın yaratıcı gücüdür. Bu nedenle Pracapati ile eş tutulur. Kurban işini bilen din adamları tanrılaştırılmıştır (Kaya, *Hint Mitolojisi Sözlüğü* 58).

Brahmanların etkisinin başka bir örneği ise konuştukları dilin başkası tarafından konuşulmasının yasaklanmasında da görülebilir. Kutsal kitaplarının dili olan Sanskrit dili o dönemlerde sadece Brahmanlar tarafından konuşulur ve yazılırdı.⁶ Halkın bu dili konuşması yasak olduğu gibi, konuşulan bir yerde halktan kişilerin bulunması dahi yasaktı. Böylece halk kendi aralarında kullandıkları Pali ve Prakrit dillerini geliştirdiler. Halkın yönetimini eline geçiren Brahmanların sadece dinsel

⁶ Soyluların dışındaki kişiler Prakrit dili konuşurdu. Ayrıca Buddha’da halk tarafından geliştirilen Pali dilinin bir lehçesi olan Maḡadha dili konuşurdu. Buddhist edebiyatı içerisinde yer alan eserlerde Pali diliyle yazılmıştır.

sömürüyü değil, sosyal yapıyı da etkilediklerini görmekteyiz. Buddha ve Mahavira tam da bu sömürü üzerine başkaldırmış ve Brahmanlara bir tepki olarak ortaya çıkmıştır.

Tüm bu etkilere bakıldığında kast adeta Hindu toplumunun çelikten bir iskeleti olmuştur. Sosyal düzeni sağlayan bu sistem daha sonra Hinduizm dinine ait bir inanış biçimi olarak şekillenmiştir. Kıtaya daha sonra gelen başka din ve mezhepler başlarda bu sistemi kabul etmeseler de daha sonraki dönemlerde kendilerini bu sistemin zorlayıcı etkileri içerisinde bulmuşlardır. Bu anlaşılması zor karmaşık bir sistemdir. Kast sisteminin uzun süren etkisi adeta Hint toplumunun ayrılmaz bir sosyal dokusunu oluşturmuştur. Bu yüzden hala kast sistemiyle Hint toplumu özdeş kabul edilmektedir. Toplumsal yapı çözümlenmesinde kast sistemini dikkate almayan yaklaşımlar başarısızlıkla karşı karşıya kalabilir.

Hint felsefesine göre her yaşamın bir amacı vardır. Bu amacı anlamakla kişi büyük bir mutluluğa ulaşır. Kişi bir kasta mensup olarak doğar. Hayatı boyunca iyi ve doğru şeyleri yapmakla yükümlüdür. Kastın en alt tabakasında doğsa bile hayatta iken yaptığı iyilikler onu bir sonraki hayatında rahata kavuşturacaktır. Bu yüzden bu sistem karşısında sesini çıkarmaz ve kaderine razı olur. Bu düşünce tarzını ayakta tutan şey ise karmadır. Karma, ölümsüz bir varlığın olduğuna, kişinin dünyaya defalarca gelip gittiğine, hayatın zevkten çok acı olduğuna ve bu acının dünyaya tekrar gelip gitmek şeklinde olduğuna, ahlak kurallarının bir kanunu olduğuna ve kişinin yoga hareketleri ile ruhu ve bedeni olağanüstü seviyelere ulaştırabileceğine inanan insanların bu dünyadaki eylemlerinin toplamıdır. Bu ahlak kurallarını biçimlendiren ise *karma* kanunlarıdır. Karma sözcüğü, Sanskrit bir kelime olup 'kr' yapmak eyleminden gelmektedir. Karma fiziksel ve zihinsel her türlü eylemin sonuçlarının kaçınılmaz olduğunu ifade eder. Bu eylemlerde yapılan hatalar, kötü sonuçlar doğurabilir. Çünkü karma kanunları, düşündüğümüz her şeyin ya da yaptığımız her eylemin bizi bu yaşamımızda ya da sonraki yaşamımızda etkileyeceğini ifade eden kurallardır. Böylece kast ve karma inanışları birbirlerine bağlı kavramlardır. Kişi bulunduğu kastın görevlerini yerine getirerek dürüst bir hayat sürerse bir sonraki doğuşunda daha yüksek kasttan biri olarak dünyaya gelir (Çağdaş 47).

Brāhmaṇalar, Upanishadlar ve Sonraki Dönem Eserlerinde Kast

Hint toplumu bu sisteme eserlerinde de yer vermiştir. Farklı örneklerle ve farklı anlatımlarda göreceğimiz bu eserler öncelikle R̥gveda ile başlar. Kastın ilk tanımını X. 90 ilahisinde gördüğümüzden bahsetmiştik. Bunun yanı sıra aynı anlatım Vishṇu Purāṇada'da⁷ geçmektedir (Wilson 41-42).

Vedalarından sonraki dönemlerde yazıldığı tahmin edilen Brāhmaṇalar'ın, yaklaşık MÖ 800-500 yılları arasında oluşturuldukları bilinir. Bu kitaplarda Brahmanlar ve onların yaptırdığı kurban törenleri anlatılır. Veda tanrılarının popülerliği daha azalarak Brahmanlar daha ön plana çıkarılmıştır. Diğer yandan da Brahman felsefesi gelişir ve sonraki dönemde yazıldığı tahmin edilen Upanishadlar ile felsefe daha da belirginleşmeye başlar. Taittiriya Samhita'da (I,7: 1-3) Brahmanların Tanrı oldukları söylenmektedir. Śatapatha Brāhmaṇa'da (II,2: 2-6 ve IV, 3: 4-4) şöyle yazmaktadır:

İki tür Tanrı vardır: Biri Tanrı Tanrılar, diğeri okumuş ve bilgili insan Tanrılar olan Brahmanlar. Kurban, bunlar arasında paylaşılır; kurban sunakları Tanrılara, hediyeler ise insan Tanrılara verilir. Kişi, kurban sunaklarıyla Tanrıları, hediyelerle Brahmanları sevindirir. Bu iki Tanrı doyurulduğu zaman, kişi cenneti kazanır (Kaya, *Hintlilerde Tanrı* 25).

Brahmanların toplum üzerindeki üstünlükleri görüldüğü gibi metinlere de yansıyor yaşam biçimlerini etkilemiştir. Bu yüzden halen kastı açıklarken sadece renk ayırımından dolayı ırksal bir etki sonucudur diyerek kesin yargıya ulaşamıyoruz. Bu dönemde Tanrının önemi azalarak Brahman ün kazanmıştır. Ama değişen ve gelişen toplumun gereksinimleri gereği Brahmanların etkisi sürekli olmamıştır. Brāhmaṇalardan sonra gelen Upanishadlarda ise durum aynı iken, bazı yerlerde bir Brahmanın Kshatriyadan ders aldığı durumlar da olmuştur. Brihadāranyaka Upanishad (6, 2: 1-8)'da şöyle geçmektedir:

⁷“Purāṇa” sözcüğü ile aslında “Purāṇam ākhyānam” (eski anlatım) kastedilir. 18 temel Purana vardır. Bazı Puranalar Vishnu, Şiva ve Brahmaya ait olduğu söylenir. Bu yüzden konuları da genellikle Vishṇu, Şiva ve Brahma inançları üzerine bilgiler verilir. Kastların ve Aşramaların hakları ve görevleri anlatılır. Brahman törenleri ve özellikle düzenlenen bayramlardan bahsedilir. Sık sık Sāṃkhya ve Yoga felsefesiyle ilgili kısımlar geçer.

Şvetaketu Aruneya, Pañçalaların toplantısına gitti. Kendisini beklemekte olan Pravāhana Caibali'ye yaklaştı. O onu görür görmez sordu: 'Genç adam! 'Efendim!' 'Baban tarafından eğitildin mi?' 'Evet!' 'Öldükten sonra insanların farklı yönlerine gittiklerini biliyor musun?' 'Hayır!' 'Bu dünyaya nasıl geri geldiklerini biliyor musun?' 'Hayır!' Sürekli olarak öteki dünyaya gidildiği halde oranın neden dolmadığını biliyor musun?' 'Hayır!' 'Tanrılara veya atalara giden yolu biliyor musun? İnsanlar ne yapınca tanrıların veya ataların yolundan giderler? Çünkü biz bir ermiştenden şöyle işittik: 'Ben duydum ki ölümlüler için biri atalara giden, öbürü tanrılara giden iki yol var. Gök baba ve yer ana arasında tüm canlılar bu yolda hareket ederler.' Şvetaketu cevap verir: 'Bu soruların birinin bile cevabını bilmiyorum' (Kaya, *Upanishadlar* 76).

Bunun üzerine Şvetaketu babasına gider ve Kshatriya sınıfından bir adamın kendisine sorular sorduğunu ancak kendisinin bu sorulara cevap veremediğini söyler. Babası soruları sorar ve çocuk ona sorulan soruları tek tek söyler. Bunun üzerine babası şöyle der:

Sana bildiğim her şeyi anlattım evlat fakat madem öyle, oraya gidip öğrenci olalım. Böylece Gautama, Caibali'nin bulunduğu yere gitti. Caibali ona bir oturak getirtti, su verdi ve saygıyla karşıladı. Sonra dedi ki: 'Saygıdeğer Gautama'ya bir lütufta bulunalım.' Gautama: 'Kabul edeceğim lütuf, oğluma söylediklerini bana söylemendir.' Caibali: 'Bu tanrısal bir lütuftur, bir insan lütfu söyle!' Gautama: 'Bilindiği üzere ben çok miktarda altına, ineğe, ata, cariyeye, halya ve giysiye sahibim. Sonsuz, sınırsız bir konuda bana karşı cimri olmayın.' Buraya sizin öğrenciniz olmaya geldim.' Bunun üzerine Caibali de: Bu bilgi daha önce ne size ne de sizin büyük babalarınıza açıklanmadığı halde bizi inciten olmadı. Fakat madem sizi geri çevirmedim, o halde bunu size aktaracağım.' diyerek öğrenciliği kabul eder (Kaya, *Upanishadlar* 77).

Eserde sürekli bu durum devam etmez, elbette ki kastın kurallarına uygun olarak Brahmanlar her durumda yüceltilmiştir⁸ ancak Vedalardan ve Brāhmaṇalardan sonra böylesine yüceltilen din adamlarının öneminin sonraki dönemlere nazaran azaldığını bu dizelerden anlıyoruz. Aslında bu kadar yüceltilme ülkeyi yöneten ve gerçekte güç elinde olan Kshatriya sınıfının pek hoşuna gitmiyordu. Bazı metinlerde din adamları ile asker sınıfının çekişmelerine yer verilmiştir ancak hep Brahmanların zaferleriyle sonuçlandırılmıştır. Çünkü o metinler de Brahmanlar tarafından yazılmıştır. Upanishadlarla biraz olsun felsefi tartışmalar artmaya başlamıştır. Upanishadlardaki filozoflar düşüncelerini açıklarken hep soru cevap halinde âdete bir deney yaparak anlatmaya çalışırlar. Vurguladığı önemli noktalardan biri de tanrının gücü dışında bir takım olayların geliştiği ve gelişebileceğidir. Maddenin ön planda tutulduğu bu felsefi düşünce, Çarvakalar⁹ tarafından öne sürülüyor ve kutsal kitaplar reddediliyordu. Hatta tanrıyı ve öteki dünya inanışlarını da reddederek materyalist düşünce sisteminin temelini atmış oluyorlardı. M.Ö. 600'lerde bu akımın devamı niteliğinde olan iki din ortaya çıkmıştır. Buddhizm ve Jainizm, Brahmanların yaptığı kurban törenlerini, kutsal kitapları ve tanrıyı reddeden dinler olarak doğmuştur. Aslında Buddhizm'in bu kadar yayılması ve felsefesinin toplum tarafından kabul görmesinin gerçek sebebi ise, ülkeyi yöneten kralların, kendi de asker (kshatriya) kökenli olan Buddha'nın düşüncelerine değer veriyor olmalarıdır (Kaya, *Buddhistlerin Kutsal Kitapları* 20).

Çarvakalarla başlayan bu tepki Buddha'nın gerçeği aramasıyla birlikte daha da belirginleşerek geniş kitlelere yayılmıştır. Buddhizm'i çok sayıda başka dinlerle karşılaştırıldığımız zaman onun özgün yanı şudur: Kimi noktalarda toplumsal çevrenin geleneklerine karşıt olan bu öğretisi, kurucusu tarafından kendi yaşam deneyiminin içinden çekilip çıkarılmıştır (Challaye 66). Bunun içindir ki öncelikle yaşamını tanımak dini anlamak kadar önemlidir. Şakya kralı Siddhodana'nın oğlu olan Buddha, Kshatriya sınıfından gelmektedir. Babası oldukça dindar birisi olup

⁸ Örneğin Brihadaranya Upanishad'ın beşinci bölümünde şöyle geçer; Brahmanlığı Atman'dan başka yerde arayanları Brahmanlar terk ederler. Kshatriyalığı Atman'dan başka yerde arayanları Kshatriyalar terk ederler. Dünyaları Atmandan başka yerde arayanları dünyalar terk ederler. Tanrıları Atman'dan başka yerde arayanları tanrılar terk ederler. Vedaları Atman'dan başka yerde arayanları Vedalar terk ederler. Varlıkları Atman'dan başka yerde arayanları varlıklar terk ederler. Her şeyi Atman'dan başka yerde arayanları her şey terk eder. Brahmanlar, Kshatriyalar, dünyalar, tanrılar, Vedalar, varlıklar ve bütün her şey Atman'dır (Kaya, *Upanishadlar* 63).

⁹ Bir Hint felsefesi görüşüdür ve maddeci görüşü benimseyen topluma verilen addır.

sarayında sürekli kurban törenleri düzenletirdi. Buddha bir gün saraydan ayrıldığında yaşlı, hasta ve ölmüş insanlarla karşılaştığında bu acının sebebini aramak için tüm bu ibadetlerin ve ritüellerin boş olduğunu düşünerek sarayını terk etmişti. Ormanlarda inzivaya çekilerek kafasındaki sorulara cevap aramaya başladı. Tam bir askeri sistemin özelliklerinde olduğu gibi –net bir biçimde ve sayısal değerlerle- dört soylu gerçek ile on iki halkalı nedensellik yasalarını oluşturdu. Kalıplaşmış olan Vedizm ve Brahmanizme karşı çıktı. Kişinin dünya zevklerinden vazgeçip doğru ve ahlaklı bir şekilde yaşam sürmesini anlatan bir felsefe oluşturdu. Aynı şekilde Buddhizm dininin çağdaşı olan Cainizmin kurucusu Mahavira da Kshatriya soyundan gelmektedir. O da Brahmanlara tepki olarak doğmuş bir dindir. Buddhist edebiyatı içerisinde Tripitaka (üç sepet) ile bilinen kutsal kitaplarında şu dizeler yer almaktadır:

Assalayana Buddha'ya der ki: “Efendi Gotama, Brahmanlar en iyi kastın kendilerinin olduğunu, diğerlerinin aşağı kast olduğunu söylüyorlar. Tek beyaz sınıf Brahmanlar, diğer sınıfların hepsi siyah; sadece Brahmanlar saf, Brahman olmayanlar değil; sadece Brahmanlar tanrı Brahma'nın oğullarıdır; onun ağzından türeme, onun biçim verdiği, onun mirasçısı oğullarıdır diyorlar. Efendi Gotama, buna ne diyorsun?” Buddha, Brahmanların bu iddialarının temelsiz olduğunu açıklamaya çalışarak şöyle der: “Ne düşünürsün Assalyana? Savaşçı sınıftan anlı şanlı bir kralın, birbirinden farklı yüz kasttan insanı bir araya topladığını varsay! Savaşçı sınıftan insanlar, soylu brahmanlar gelse ve ellerine Sal ağacından yapılmış soylu ateş çubukları alıp birbirine sürtüp bir ateş yaksalar; öte yandan Çandalalardan¹⁰, avcılardan, sepet yapıcılardan, araba yapıcılardan çeşitli insanlar gelse ve ellerine köpek yalağından, domuz yalağından, çamaşır yalağından veya sıradan bir ağaçtan ateş çubuğu alıp birbirine sürterek ateş yaksalar ne olur? Savaşçı ve Brahmanların yaktığı ateş parlak, alevli, ışıltılı, yararlı da aşağı kasttan olanların yaktığı ateş mat, alevsiz, ışıltısız ve yararsız mıdır?” (Kaya, *Buddhistlerin Kutsal Kitapları* 58).

Bu anlatılarla toplumda var olan kurallar biraz olsun yumuşamış ve din adamlarının değeri azalmaya başlamıştır. Toplumsal değişimin örneğini gördüğümüz değişen gelişen toplumlarda kaos ortamında çıkan dinin kurtarıcı olduğunu Hint

¹⁰ Hint kast sisteminde aşağı kastlardan biridir.

toplumunda da görmekteyiz. Burada tıpkı her toplumun geçirmekte olduğu evrimci modeli Hint toplumu da geçirmiştir. Tıpkı evrimci yaklaşım görüşünü benimseyen Max Weber ve Karizma modelinde belirtildiği gibi “başkalarının davranışlarını değiştirmeye yöneliktir”, “karizmatik liderler mevcut toplumsal örgütler düzeni zorlayınca buhran ortaya çıkar, işte karizmatik liderler böyle buhranlar sırasında önem kazanır” “sonunda lider yeni bir düzen kurar ve liderin sözleri ve yaptıkları gelenekler ve dogmalar haline dönüşür” (Kongar 98-99). Buddha ve Buddhizm de tam da bu şekilde ortaya çıkmış bir din kurucusu ve dindir.

Sonraki dönemlerde oluşturuldukları tahmin edilen ve dünya edebiyatı içinde önemli yer tutan Rāmāyana¹¹ ve Mahābhārata destanlarında da kastın farklı örneklerle görebileceğimiz izleri bulunmaktadır. Destanların Brahmanlar (Vyasa, Valmiki) tarafından yazıldıkları düşünülür. Taht mücadelelerinin anlatıldığı eserlerde de kast sistemi vardır ve hem dinsel bir uygulama hem de toplumsal bir düzen olarak kabul edilir (Mhb. XII, 72: 297) (Kaya, *Hint Destanları Rāmāyana...* 473). Ayrıca Mahābhārata destanında yer alan Vidura'nın¹² annesi aşağı kasttan olduğu için Vidura saray yaşamında kendini geri planda tutar. Ancak diğer kardeşleri tarafından hatta kardeşlerinin çocukları tarafından bilgili kişiliği sürekli yüceltilir. Başları sıkıştığında amcaları Vidura'dan akıl alarak yardım isterler. Burada her ne kadar aşağı kasttan olursa olsun bilginliği ile çevresindekileri aydınlatmıştır. Bilgili olmak için üst tabakadan yer almanın gerekli olmadığı mesajı verilmeye çalışılmaktadır¹³. Anlıyoruz ki, sonraki yüzyıllara doğru bilgili din adamları olarak adlandırılan Brahman sınıfının etkisi yavaş yavaş azalmıştır.

Toplumunu uyandıran bu akımlar sonraki yüzyıllarda kişinin ne olarak doğduğunun bir önemi olmadığını anlatır. Hayatını dürüstlük ve doğrulukla geçirdiği zaman Brahman kadar kutsal sayılacağını anlamıştır. Bunun örneğini ise Hint dram eserlerinde görebiliriz.¹⁴ Bu dönemin önemli yazarları arasında yer alan Şūdraka'dır. İsminden de anlaşılacağı üzere kast sisteminin en alt tabakasında yer aldığı

¹¹ Hint mitolojisinde çok önemli bir yere sahip olan destanlar; başlangıçtan bu yana Hint kültürünü derinden etkilemiş çok önemli yapıtlardır. Ramayan Hintlilerin yaşam felsefelerini etkilemiş, değiştirmiş hatta yeniden oluşturmuştur diyebiliriz (Özcan ve Can 12).

¹² Bhishma'nın Dhrtarashta, Pandu ve Vidura isimlerinde üç oğlu olur. Eserde ise, Kurular ve Pandavalar diye ikiye ayrılan amca çocuklarının taht mücadeleleri anlatılır.

¹³ Ayrıntılı bilgi için bkz. Winternitz, Maurice. *Hint Destanları Rāmāyana, Mahābhārata, Harivaṃṣa*. Çev. Korhan Kaya. Ankara: İmge, 2016. 37-58.

¹⁴ Dram edebiyatının ise yaklaşık MS 1. yüzyıldan sonra oluşmaya başladığı tahmin edilmektedir.

düşünülür. Ancak burada iğneleyici bir şekilde vurgulanmak istenen başka bir olay vardır. Aslında o bir kraldır ve kendine bu adı özellikle seçmiştir. Kshatriya sınıfından olan Şudraka, kendisine bu adı seçerek kastın bir önemini olmadığını vurgulamak istemiştir. Konuyla ilgili Walter Ruben söz konusu duruma şöyle bir yorum getirmiştir:

Bu adın anlamının tam tersini Aryaka adında buluyoruz. Aryaka soylu, aristokrat adam demektir; dramda kaderin cilvesiyle sonunda Uccayini şehrinin kralı olan çoban oğlunun adı böyledir. Bu çoban soyludur, ama herhalde aristokrat değildir; belki de doğuştan bir Şudra'dır. Şudraka, Hintliler için tam anlamıyla demokrat bir yazar adıdır. Bu yazar, Hint edebiyatında zorba bir krala karşı isyan etmiş aşağı kastan bir çobanın başından geçenleri, hem de çobanı sevimli göstererek bir sanat eseri haline koymuş biricik şairdir. Böyle olunca, Şudraka adı adeta bir ahlak ilkesi ifade ediyor. Bununla demek isteniyor ki, insan herhangi kasttan doğmuş olmakla değil, kişiliğiyle soylu bir kimse olur (Ruben 7).

Eserlerinde örneklerini gördüğümüz kastın izleri bu kadarla sınırlı kalmaz. Daha sonraki dönem eserlerinden olan masallarda da bu konulara fazlaca değinilmiştir.

Sonuç

Hindistan'da kast, doğum kaderine bağlı olan bir tabakalaşma sistemidir. Ulusların sosyo-kültürel yapısında dini nasıl önemli bir işleve sahipse Hint kıtasında yer alan kast sisteminde de önemli işleve sahiptir. En üst tabakada yer alan Brahmanlar toplumun düzenleyici kurallarını sınırlandırır. Diğer yandan onlar kişiye insanın hayatında anlamlı olan kimlik, varlık, aidiyet ve taraf olma bilinci kazandırmışlardır. Ancak bu sistemin sebebini sadece dine bağlamak yanlış olur. Zira ikinci tabakada Kshatriyalar yer alır. Onlar da toplumun düzenini ve bilgisini korumakla yükümlü asker sınıfından oluşmaktadır. Daha sonra tüccar sınıf olan Vaişyalar gelir ve onları Şudralar izler. Bu sistemde yer almayanlar ise Parya olarak adlandırılır.¹⁵ Ancak kast bu kadarla da sınırlı kalmaz. Bu kastların da kendi aralarında yeniden bir sınıflama sistemine gidildiği bilinir. Bazı eserlerde bu kasttan

¹⁵ Gandhi, toplumdaki ezilen kast dışı insanlara "Haricanlar" adını vermişti.

doğmuş olan on bir sınıftan daha söz edilir.¹⁶ Kastı ayakta tutan karmadır. Aslında karmayı ayakta tutan da kasttır. Bu iki yaşam biçimi Hindu toplumunda iç içe geçmiş ayrılmaz öğeler haline gelmiştir.

Toplum uzun yıllar Brahman hegemonyası altında kalmıştır. Ancak zaman içinde bu baskılara bir şekilde karşı çıkmaya başlamıştır. Dinsel inanışlarda bazı yumuşamalar olmuştur. Örneğin, ne zaman yazıldığı konusunda kesin bilgiye sahip olmadığımız ama Mahābhārata destanı içerisinde yer alan Bhagavadgita'da şu dizelere yer verilir (IX. 26) *“bana inançla bir yaprak, bir çiçek, meyve hatta su sunan bir kimseden, dindarlıkla ve saf bir ruhla sunduğu için, hoşnut olurum”* (Bhagavadgita 55). Buradan anlıyoruz ki, eski dönemlerde (Rgveda, Samaveda, Yacurveda ve Atharvaveda'da) yer alan kanlı kurban törenlerine karşı bir tepki söz konusudur. Burada bir cana kast etmeden yaprağın ya da meyvenin bile tanrıya sunulmasının, kurban yerine geçeceği anlatılır. Bununla da Tanrının çok mutlu olacağı söylenir. Böylece eski dönemlerde yer alan katı kurban anlayışının da değiştiğini söyleyebiliriz (Kaya, *Hint Felsefesinin Temelleri* 80). Sonraki dizelerde ise; *“çünkü bana sığınmaya gelenler aşağı sınıftan da olsalar, kadın, Vaişya veya Şudra da olsalar, hepsi de en yüce yola erişeceklerdir”* (IX.32) ifadesi yer almaktadır. Keza şöyle de söyler: *“Bilge kişi, bilgili ve kültürlü bir Brahman'a da, bir ineğe bir file veya bir köpeğe de, hatta köpek yiyen bir kişiye de aynı gözle bakar”* (V.18). Yine bu dizelerde de aslında bir sınıf ayrımı kabul edilmekle birlikte, bu sınıf ayrımının hiç bir şey ifade etmediği vurgulanmıştır. Bir Vaişya'nın ya da bir Şudra'nın bile en yüce yola erişebileceği dile getirilmektedir. Brahmanlar kendilerini törenlere ve ritüellere o kadar kaptırmışlardır ki bilgi anlamında daha çok ileriye gidememişlerdir. Bu yüzden yer yer Kshatriyalardan bilgi konusunda ders aldıklarını da örneklerde açıkça görmekteyiz (Upanishadlar 2008). Eserlerde aşağı sınıftan olmasına rağmen bilgili kişilere önem verilmiş ve onlardan yararlanılmıştır. Öte yandan yine Brahmanların edebi eserlerdeki üstünlüğü ve onları istedikleri gibi biçimlendirme becerileri aşikârdır. Başlarda Arilerin gelmesiyle ten rengi farklılığından dolayı ırksal bir ayrımla başlayıp daha sonra toplumun yaşayış tarzının ve dinsel öğelerin etkileriyle toplumun iş bölümüne uyarlanarak bütün sınıfların belirlendiği bir düzen Hint'teki kast sistemini oluşturmaktadır. Hiçbir yerde üstteki fatih ve alttaki bağlanmış halklar arasında bu

¹⁶ Puranalarda bu dört kasttan doğan on bir kastın daha olduğunu ve bu eserler içinde bunların işlendiğinden bahsedilir. Bu on bir kasta ise Karana, Ambastha, Ugra, Magadha, Kshatta, Suta, Vaidehaka, Rathakara, Parasava ve Candala'dır (Mani 267).

kadar açık ırk ve kültür farkı olmamıştı (Campbell 172). “Bizim için Hindistan’ı anlamak, bir insan için büyük dedesini tanımak kadar güçtür” ifadesi ile 1943’te yayımlanan “Hind” adlı kitabına giriş yaparak başlayan Falih Rifki Atay, Hindistan’da geçirdiği iki ay süre içindeki anılarını yazdığı kitapta şöyle bir olaydan bahseder: “Bombay’da bir kulüp ve bir de yüzme havuzu vardır ki bu ikisinde de hala eski adet nasılsa kalmıştır. Yüzme havuzu kapısındaki ilanı gidip okudum; ‘Ari olmayanlar havuza girecek olursa, başlarına gelecekte biz mesul değiliz’ (Atay 276). Atay kastın etkilerinin hala sürmekte olduğunu bu şekilde açıklamaktadır. Günümüz Hindistan’ında da her ne kadar kurallarda bazı gevşemeler olsa da eski kast sistemi hala geçerliliğini korumaktadır.

KAYNAKÇA

Atay, Falih Rifki. *Hind*. İstanbul: Semih Lütfi, 1943.

Bhagavadgita. Çev. Korhan Kaya. Ankara: Dost, 2004.

Campbell, Joseph. *Doğu Mitolojisi*. Çev. Kudret Emiroğlu. Ankara: İmge, 2003.

Challaye, Felicien. *Dinler Tarihi*. Çev: Samih Tiryakioğlu. İstanbul: Varlık, 2007.

Erbaş, Hayriye. “Bağımsız Bir Değişken Olarak Marxist Sınıf Kavramlaştırması; Sorunları ve Sınırlılıkları.” *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih - Coğrafya Fakültesi Sosyoloji Dergisi* 1. (1996): 105-114.

Günay, Ünver. *Din Sosyolojisi*. İstanbul: İnsan, 2014.

Özcan, Asuman ve H. Derya Can. *Rāmāyana*. Ankara: Dost, 2002.

Çağdaş, Kemal. *Hint Eski Çağ Kültür Tarihine Giriş*. Ankara: Ankara Üniversitesi. 1974.

Giddens, Anthony. *Sosyoloji*. İstanbul: Kırmızı, 2008.

Kaya, Korhan. “Vedaların Bilinmeyen Tanrısı Ka”. *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Dergisi* 33. 1-2 (1990): 281-292.

---. *Buddhistlerin Kutsal Kitapları*. Ankara: İmge, 1999.

---. *Hintlilerde Tanrı*. İstanbul: Kaynak, 1998.

---. *Hint Edebiyatı Seçkisi: Okyanusun Kıyısında*. Ankara: İmge, 2003.

---. *Hint Mitolojisi Sözlüğü*. Ankara: İmge, 2003.

- . *Sanskrit-Türkçe Sözlük*. Ankara: İmge, 2006.
- . *Hint Felsefesinin Temelleri*. Ankara: Doğu Batı, 2016.
- Kemerlioğlu, Eyüp. *Toplumsal Tabakalaşma ve Hareketlilik*. İzmir: Saray Medikal, 1996.
- Kongar, Emre. *Toplumsal Değişme Kuramları ve Türkiye Gerçeği*. İstanbul: Remzi, 2014.
- Kornblum, William ve Carolyn D. Smith. *Sociology in a Changing World*. Texas: Harcourt Brace College, 2008.
- Mani, Vettam. *Puranic Encyclopaedia*, Delhi: Motilal Banarsidass, 1996.
- Marshall, Gordon. *Sosyoloji Sözlüğü*. Çev. Osman Akınhay ve Derya Kömürcü Ankara: Bilim ve Sanat, 1999.
- Ruben, Walter. *Hind'de Köy ve Şehir*. Çev. N. Hızır. *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi* 1. 3 (1943): 29-44.
- Sharma, Anuradha. *Caste in India*. Delhi: Indian Publishers Distributors, 1988.
- Türkçe Sözlük*. Ankara: Türk Dil Kurumu, 2009.
- Upanishadlar*. Çev. Korhan Kaya. İstanbul: Türkiye İş Bankası, 2008.
- Williams, M. *A Sanskrit- English Dictionary*. Delhi: Motilal Banarsidass, 1990.
- Wilson, Horace Hayman. *The Vishnu Purāṇa*. Calcutta: Panti Pustak, 1972.
- Winternitz, Maurice. *Hint Destanları Rāmāyana, Mahābhārata, Harivaṃṣa*. Çev: Korhan Kaya. Ankara: İmge, 2016.